LESSTOF

Grammatica op maat

INHOUD

INLEIDING 3

STRUCTUUR 4

INHOUD 6

DIDACTIEK 13

TOT SLOT 13

INLEIDING

Muiswerkprogramma's zijn computerprogramma's voor het onderwijs. De programma's draaien onder Windows en zijn eenvoudig te gebruiken. Het belangrijkste principe van Muiswerkprogramma's is dat een diagnostische toets de leerling stuurt naar oefenmateriaal dat aansluit bij de gemaakte fouten. De toets kan herhaald worden en eventueel leiden tot opnieuw oefenen. De begeleidingsmogelijkheden van Muiswerk komen het best tot hun recht wanneer het programma en de bestanden geïnstalleerd zijn in een netwerk. De docent heeft dan extra mogelijkheden zijn of haar klas te sturen en te volgen.

Het Muiswerkprogramma Grammatica op maat bestrijkt de grammatica die nodig is voor het leren van de Nederlandse spelling en zinsbouw. Het vormt een basis die ook nodig is voor het leren van vreemde talen. Zowel allochtone als niet-allochtone leerlingen kunnen er hun voordeel mee doen. Alleen de belangrijkste woordsoorten en zinsdelen komen in dit programma aan bod. De vrijwel complete traditionele grammatica komt aan bod in de Muiswerkprogramma's 'Ontleden en Benoemen 1 en 2'; speciaal voor allochtone leerlingen zijn daarnaast de programma's 'Grammatica I, II en III'.

Het computerprogramma Grammatica op maat is bedoeld voor leerlingen van het basisonderwijs en voor leerlingen van de eerste klassen van het voortgezet onderwijs. De eindtermen van zowel het Basisonderwijs als de Basisvorming op het gebied van de grammatica zijn met dit programma gedekt. U kunt de leerlingen op verschillende manieren met het programma laten werken. Muiswerk Grammatica op maat sluit aan bij elke lesmethode.

Leerlingen hoeven geen specifieke voorkennis te hebben om met het programma te kunnen werken.

STRUCTUUR

Muiswerkprogramma's vormen een oefenomgeving voor computerondersteund onderwijs. Het basisprincipe van Muiswerkprogramma's is dat een diagnostische toets de leerling stuurt naar oefenmateriaal dat aansluit bij de fouten die hij maakte. De toets kan herhaald worden en eventueel leiden tot opnieuw oefenen. Ook Muiswerk Grammatica op maat is zo gestructureerd. Er kan op verschillende manieren gedifferentieerd mee gewerkt worden (zie de sectie DIDACTIEK).

In Muiswerk Grammatica op maat wordt aandacht besteed aan de belangrijkste woordsoorten en zinsdelen. Deze kennis vormt de basis voor onderwijs van de Nederlandse spelling en zinsbouw en ook voor het onderwijs in vreemde talen. Aan de orde komen:

- Zelfstandig naamwoord: herkennen op basis van vorm- en betekeniskenmerken;
- Bijvoeglijk naamwoord: herkennen op basis van vorm- en betekeniskenmerken;
- Werkwoord: herkennen op basis van vorm- en betekeniskenmerken, splitsbare werkwoorden;
- De tijden van het werkwoord: nu en toen, sterk en zwak;
- Persoonsvorm: herkennen in enkelvoudige en eenvoudige samengestelde zinnen;
- Voltooid deelwoord: verschillende soorten herkennen;
- Zinsdelen: enkelvoudige zinnen leren opsplitsen; zelf zinnen opbouwen;
- Onderwerp: eenvoudige en lange onderwerpen leren afbakenen.
- Verzamelrubriek: alle behandelde woordsoorten en zinsdelen.

De opbouw binnen de onderwerpen (rubrieken) is zo dat eerst deelonderwerpen behandeld worden als die er zijn en dat de laatste oefening de complete stof bestrijkt. Deze laatste oefening bevat ook steeds tips en uitgebreide feedback. De opdracht voor de leerling is om met ondersteuning daarvan net zo lang te proberen tot het juiste antwoord gevonden is.

OMVANG

Het lesbestand Grammatica op maat bestaat uit 3 toetsen en 63 oefeningen (zie stofoverzicht op bladzijde 12. Er zijn 120 uitlegschermen met plaatjes, schema’s en tekst. De leerling werkt met dertien verschillende oefen- en toetsvormen. In totaal zijn in dit lesbestand ruim 2000 variaties van zinnen en woorden en 27 teksten opgenomen.

Het totale pakket bestaat uit de volgende onderdelen:

- De computerbestanden van Grammatica op maat: eenenvijftig oefeningen die onderverdeeld zijn naar probleemgebied; één uitgebreide toets waarin alle onderwerpen aan de orde komen en twee deeltoetsen waarin een deel van de stof behandeld wordt. De meeste oefeningen en toetsen kunt u ook op papier afdrukken.
- Een uitgebreide helpfile in zogenaamd 'hypertekstformaat'.
- Een overzichtelijke handleiding op papier.

DIAGNOSE

Muiswerk kent toetsen en oefeningen. Oefeningen beperken zich altijd tot een deel van de stof, leggen uit, laten voorbeelden zien, laten de leerling oefenen en laten hem weten wat hij goed en fout doet. Toetsen laten nooit zien of het antwoord goed was en dekken een breder deel van de stof. De toetsen van Muiswerk kunnen een diagnose stellen. Alle onderdelen van de stof komen

gelijkmatig in elke toets aan bod; veelgemaakte fouten worden als het ware uitgelokt. De foute en goede antwoorden, die gecodeerd zijn, worden opgevangen en gerubriceerd. Zo komt de diagnose tot stand. Met behulp van de diagnose wordt een oefenprogramma op maat samengesteld. Dat wil zeggen: rubrieken waarin fouten werden gemaakt, worden vertaald in oefeningen die de oefenstof uit die rubriek aanreiken, waarmee ze de leerling laten oefenen. Deze vult daarmee de zwakke plekken in zijn kennis aan. Na het oefenen kan hij opnieuw een diagnostische toets doen en opnieuw oefenen. Net zolang tot de score hoog genoeg is. Door het grote bestand aan zinnen, woorden en teksten waaruit geput wordt, is een toets nooit twee keer hetzelfde.

Het stellen van een diagnose kan ook onderdrukt worden als een docent bijvoorbeeld een toets wil geven om een cijfer te bepalen, als het gaat om een evaluatieve toets dus. Dit gebeurt door de optie 'activeer diagnose' uit te zetten (BESTAND/ INSTELLINGEN/ BESTAND).

De knoppen in het hoofdscherm van Grammatica op maat. De knop met het persoonlijk oefenprogramma 'Jouw oefeningen' verschijnt pas na het maken van een toets.

TOETSEN

De toetsen in een Muiswerkprogramma zijn een afspiegeling van de inhoud. Grammatica op maat heeft drie toetsen. Deze worden zowel voor diagnose als voor evaluatie gebruikt. U kunt zelf instellen of oefenprogramma's worden gegenereerd. Bij een evaluatie kan het genereren achterwege blijven (BESTAND/ INSTELLINGEN/ BESTAND*).* De toetsen zijn elke keer anders, maar bevragen wèl steeds dezelfde problemen.

De toets Alle Onderwerpen bestaat uit 32 variabele meerkeuzevragen en alle onderwerpen van het bestand komen aan de orde: *zelfstandig naamwoord, werkwoord, bijvoeglijk naamwoord, werkwoordstijden, persoonsvorm, onderwerp, voltooid deelwoord, zinsdelen.*

Elke deeltoets bestrijkt een deel van de stof. De deeltoets Eerste Deel heeft 18 variabele meerkeuzevragen en gaat over *zelfstandig naamwoord, werkwoord en bijvoeglijk naamwoord.* De deeltoets Tweede Deel heeft 24 variabele meerkeuzevragen en gaat over *werkwoordstijden, persoonsvorm, onderwerp, voltooid deelwoord, zinsdelen.*

UITLEGSCHERMEN

Bij elke oefening horen een of meer uitlegschermen. Daarin wordt met behulp van schema's, regels en voorbeelden uitgelegd wat de bedoeling is. Een voorbeeld van zo'n uitlegscherm ziet u hierna.

Uitlegscherm over het gebruik van de tijden bij het werkwoord.

INHOUD

Muiswerk Grammatica op maat behandelt alle basisonderwerpen die nodig zijn voor het leren van de Nederlandse spelling en zinsbouw. Er is ook een verzamelrubriek waarmee de complete stof geoefend kan worden. Hier volgt van elk onderwerp een nadere beschrijving. De inhoud die beschreven is, staat voor de leerling in de uitlegschermen en vormt de basis voor de oefeningen. Tijdens het oefenen kan de uitleg op elk gewenst moment opnieuw nagelezen worden.

ZELFSTANDIG NAAMWOORD

We beginnen het schrijven en spellen met zelfstandige naamwoorden. Eerst wordt gewerkt met plaatjes, waarmee een beroep wordt gedaan op de intuïtie van de leerling. Leerlingen leren deze woordsoort vervolgens herkennen op basis van de inhoud: zelfstandige naamwoorden noemen een mens, een dier of een ding. Dat ‘ding’ kan concreet of abstract zijn. Tenslotte komen in deze rubriek verschillende vormkenmerken aan bod: er hoort meestal een lidwoord bij het zelfstandig naamwoord; zelfstandige naamwoorden hebben meestal een enkelvoud en een meervoud en ook vaak een verkleinwoord. De leerling moet uiteindelijk in staat zijn een zelfstandig naamwoord te herkennen in de context van een zin of een tekst. De afdeling bestaat uit negen oefeningen, waarvan de laatste alle stof van deze rubriek bevat.

Oefening A8 is van het type 'Wijs aan in tekst'. De leerling heeft al drie zelfstandige naamwoorden gevonden. Die zijn groot gedrukt in de tekst en staan in een lijst naast de tekst. Er moeten nog twaalf zelfstandige naamwoorden gevonden worden.

Werkwoord

Deze rubriek over het werkwoord vormt de basis van enkele rubrieken die later volgen (tijden, persoonsvorm, voltooid deelwoord). Eerst wordt weer gewerkt met plaatjes, waarmee een beroep wordt gedaan op de intuïtie van de leerling. Het werkwoord wordt vervolgens uitgelegd aan de hand van de inhoud: een werkwoord zegt wat iets of iemand doet. Dan komen enkele vormkenmerken aan de orde: de verschillende vormen die een werkwoord aan kan nemen; het bestaan van splitsbare en onsplitsbare werkwoorden. De negen oefeningen zijn weer gevarieerd: zes oefenvormen. De laatste oefening bevat weer alle oefenstof en de meest uitgebreide feedback.

De vierde oefening van deze afdeling is van het type 'Stenen'. De leerling moet aanwijzen welke (tien) woorden werkwoorden zijn. Er zijn er hier vijf goed aangewezen en drie fout (doorgestreept).

Bijvoeglijk naamwoord

Ook bij het bijvoeglijk naamwoord aandacht voor zowel betekenis als vorm. Het bijvoeglijk naamwoord noemt een kenmerk of eigenschap van een zelfstandig naamwoord (betekenis). Het heeft vaak een vergrotende en overtreffende trap (snel- sneller- snelst) en meestal is sprake van twee vormen (groot en grote). Uiteindelijk moet de leerling kunnen aangeven welk woord een bijvoeglijk naamwoord is en ook welke vorm wanneer gebruikt wordt. De leerling ontmoet bij deze afdeling negen oefeningen in vijf verschillende oefenvormen. De laatste oefening bevat alle oefenstof en de meest uitgebreide feedback.

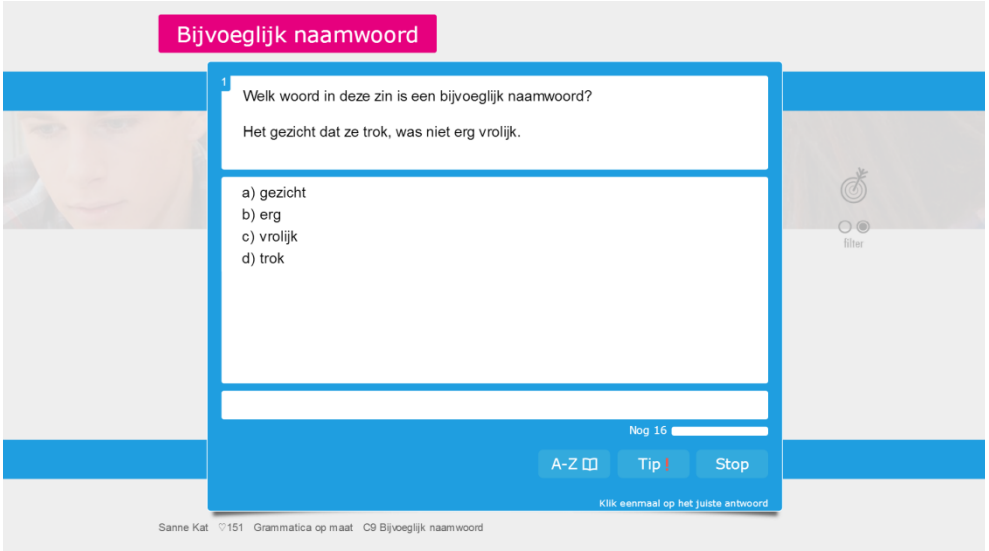

De laatste oefening van deze rubriek is een meerkeuzeoefening waarin de hele stof over het bijvoeglijk naamwoord bevraagd wordt. De leerling krijgt een uitgebreide toelichting bij een fout antwoord.

WERKWOORDSTIJDEN

De tijd van het werkwoord is als basis voor de spelling zó belangrijk dat er hier een aparte afdeling aan gewijd wordt. Met tegenwoordige en verleden tijd worden de noties 'nu' en 'vroeger' verbonden. In deze afdeling ook aandacht voor het verschijnsel dat veel werkwoorden in de verleden tijd van klank veranderen (sterke werkwoorden). Er zijn zeven oefeningen met vier verschillende oefenvormen. De laatste oefening bevat weer alle oefenstof en de meest uitgebreide feedback.

De derde oefening van deze rubriek is van het type 'Vul in in zin'. De leerling moet op de open plaats telkens de andere tijd van het werkwoord invullen

Persoonsvorm

Als leerlingen eenmaal weten wat een werkwoord is en wat tijden zijn, dan kan de persoonsvorm aan bod komen. De afdelingen zijn dus niet toevallig in deze volgorde gezet. In eerste instantie worden alleen simpele enkelvoudige zinnen behandeld; sommige mét en ander zonder tweede werkwoord. Bij de laatste oefeningen ook eenvoudige samengestelde zinnen. In het belang van de werkwoordspelling moeten leerlingen ook bij deze zinnen in staat zijn te bepalen of een werkwoord een persoonsvorm is. De afdeling heeft negen oefeningen en er zijn vijf verschillende oefenvormen. De laatste oefening bevat alle oefenstof en de meest uitgebreide feedback.

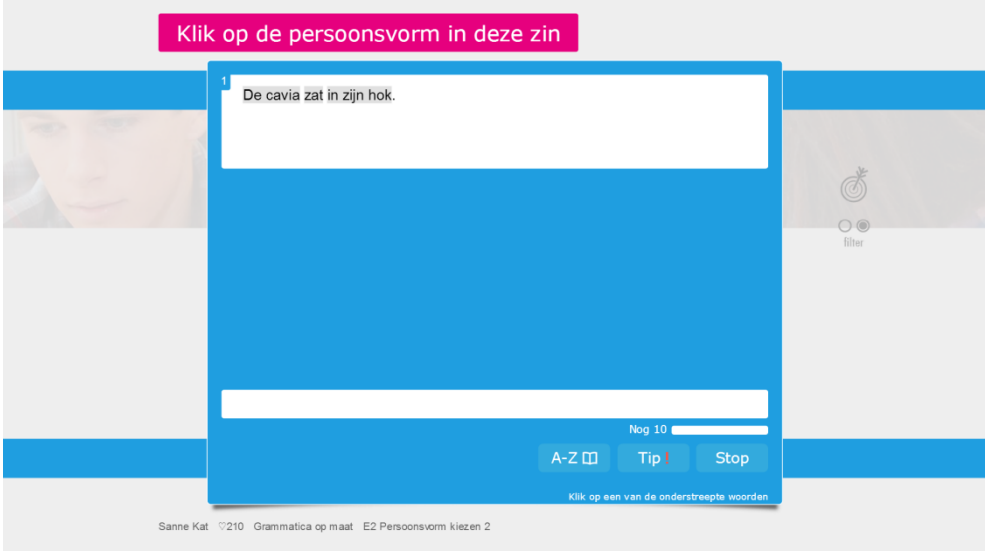

Onder andere de tweede oefening van deze afdeling is van het type 'Kies woord in zin'. De leerling moet aanwijzen wat hier de persoonsvorm is. Hij krijgt een uitgebreide toelichting bij een fout antwoord.

Onderwerp

Voor het kunnen schrijven zonder fouten is het nodig dat leerlingen weten wat het onderwerp van de zin is, of in elk geval het onderwerp dat bij de persoonsvorm hoort. De onderwerpvraag (Wie of Wat + werkwoord(en)) wordt hier als methode gebruikt om het onderwerp te vinden.

Dit ‘vinden’ wordt eerst op een intuïtieve manier geprobeerd in (H1) en later wat formeler. Bij de hogere oefeningen ook aandacht voor moeilijke onderwerpen als ‘men’ of ‘directie’, die taalkundig enkelvoud zijn, terwijl ze inhoudelijk aan meervoud doen denken. Er zijn zes oefeningen in deze afdeling en daarbij worden vier oefenvormen gebruikt. De laatste oefening bevat alle oefenstof en de meest uitgebreide feedback.

De derde oefening van deze rubriek is een eenvoudige meerkeuzeoefening. De onderwerpvraag moet worden gebruikt om het juiste onderwerp te vinden.

Voltooid deelwoord

We hebben ervoor gekozen het voltooid deelwoord apart te behandelen omdat deze werkwoordsvorm bij de werkwoordspelling meestal ook apart behandeld wordt. Een leerling die het voltooid deelwoord aan zijn vorm herkent, maakt meestal minder fouten bij de spelling van zowel persoonsvorm als het voltooid deelwoord zelf. De afdeling bestaat uit zes variabele oefeningen en er zijn vijf verschillende oefenvormen gebruikt. De laatste oefening bevat alle oefenstof en de meest uitgebreide feedback.

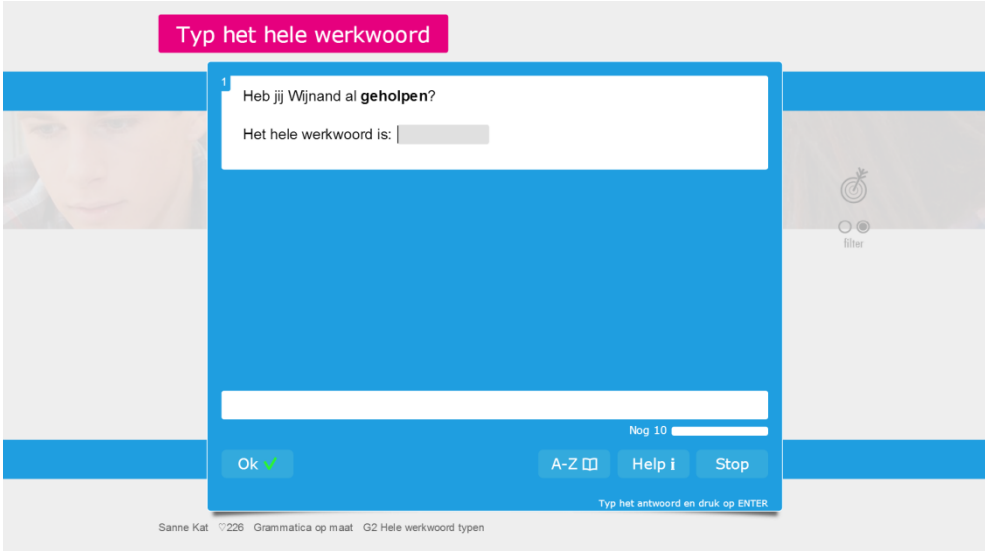

Bij de tweede oefening van deze afdeling moet het hele werkwoord worden afgeleid van het voltooid deelwoord. De leerling moet dat invullen op de open plaats.

ZINSDELEN

Om enig zicht te krijgen op de zinsbouw, is het belangrijk dat leerlingen leren dat zinnen opgebouwd zijn uit zinsdelen. Om te zien welke woorden samen een zinsdeel vormen, moet je de volgorde van de zin veranderen. Je kunt ook proberen welke woorden samen vóór de persoonsvorm kunnen staan. Die woorden zijn een zinsdeel. Er zijn vijf oefeningen in deze afdeling en drie verschillende oefenvormen. De laatste oefening bevat alle oefenstof en de meest uitgebreide feedback.

In de eerste oefening van deze rubriek moet de leerling de persoonsvorm van de zin steeds naar de juiste plaats slepen. Zoals bij alle oefeningen zitten onder de knop met het i-symbool de uitlegschermen.

ALLES

De afdeling 'Alles' is een verzamelrubriek waarin alles bij elkaar komt wat in dit programma behandeld is. Voorafgaand aan een grote toets kan de docent de ene oefening van de rubriek laten maken. Voor deze oefening is gebruikgemaakt van drie verschillende teksten. De oefening kan dus herhaald worden en de leerling krijgt dan een andere tekst en andere vragen.

Oefening I3, waarin alle stof over woordsoorten en zinsdelen aan de orde komt. U ziet hier één van de drie teksten. Er zijn totaal telkens 22 vragen.

OVERZICHT OEFENINGEN EN TOETSEN GRAMMATICA OP MAAT

In de eerste kolom ziet u de categorie waar de oefening in valt. Daarna de naam van de oefening, de oefenvorm, het aantal uitlegschermen en het aantal opgaven van elke oefening.

Rubriek	Oefening	Type	Uitleg	Opgaven
Z Alle woordsoorten	1 Alle woordsoorten - TOETS	Meerkeuze	1	18
Z Alle zinsdelen	2 Alle zinsdelen - TOETS	Meerkeuze	1	24
Z Alles	3 Woordsoorten en zinsdelen - TOETS	Meerkeuze	1	32
A zelfstandig naamwoord	1 Zelfstandige naamwoorden	Plaatje klikken	1	13
	2 De of het sorteren	Rijen	1	20
	3 Verkleinwoorden zoeken	Wijs aan in tekst	2	11
	4 Meervoud op -en of -s	Rijen	1	20
	5 Meervoud herkennen	Stenen	1	20
	6 Zelfstandig naamwoord in zin	Wijs aan in zin	2	10
	7 Naamwoorden plaatsen	Plaats woord	2	16
	8 Zelfstandig naamwoord in tekst	Wijs aan in tekst	2	16
	9 Zelfstandig naamwoord	Meerkeuze	2	12
B werkwoord	1 Werkwoorden	Meerkeuze	1	20
	2 Hele werkwoord typen	Open vraag	1	10
	3 Zijn en hebben	Rijen	1	20
	4 Werkwoorden aanwijzen	Stenen	2	20
	5 Werkwoord in zin	Wijs aan in zin	2	10
	6 Werkwoorden in tekst	Wijs aan in tekst	3	14
	7 Werkwoorden plaatsen	Plaats woord	2	18
	8 Splitsbaar of niet	Rijen	1	20
	9 Werkwoord	Wijs aan in zin	4	12
C bijvoeglijk naamwoord	1 Bijvoeglijke naamwoorden	Meerkeuze	1	10
	2 Trappen aanwijzen	Wijs aan in tekst	3	11
	3 Trappen invullen	Open vraag	2	15
	4 Juiste vorm invullen	Open vraag	1	10
	5 Groot of grote	Open vraag	2	10
	6 Kies uit twee	Meerkeuze	1	15
	7 Bijvoeglijk naamwoord in zin	Wijs aan in zin	1	10
	8 Bijvoeglijk naamwoord in tekst	Wijs aan in tekst	2	12
	9 Bijvoeglijk naamwoord	Meerkeuze	3	16
D tijden	1 Nu of toen	Rijen	1	20
	2 Tijd kiezen	Meerkeuze	1	12
	3 Andere tijd gebruiken	Open vraag	1	10
	4 Sterk of zwak	Rijen	1	20
	5 Tegenwoordige tijd maken	Wijzig tekst	2	17
	6 Verleden tijd maken	Wijzig tekst	2	16
	7 Tijden	Meerkeuze	3	15
E persoonsvorm	1 Persoonsvorm kiezen 1	Kies woord in zin	2	10
	2 Persoonsvorm kiezen 2	Kies woord in zin	2	10
	3 Persoonsvorm kiezen 3	Kies woord in zin	2	10
	4 Persoonsvorm kiezen 4	Kies woord in zin	2	10
	5 Persoonsvorm of niet	Meerkeuze	2	10
	6 Persoonsvorm in zin	Wijs aan in zin	1	10
	7 Persoonsvormen in tekst 1	Wijs aan in tekst	2	14
	8 Meer persoonsvormen in tekst	Wijs aan in tekst	2	16
	9 Persoonsvorm	Meerkeuze	2	10
F onderwerp	1 Over wie of wat	Open vraag	1	10
	2 Onderwerp plaatsen	Slepen	1	8
	3 Onderwerp kiezen	Meerkeuze	1	10
	4 Onderwerp aanwijzen	Wijs aan in zin	1	10
	5 Onderwerpen in tekst	Wijs aan in tekst	2	13
	6 Moeilijker onderwerpen	Meerkeuze	2	9
G voltooid deelwoord	1 Voltooid deelwoord in zin	Wijs aan in zin	2	10
	2 Hele werkwoord typen	Open vraag	1	10
	3 Voltooid deelwoord typen	Open vraag	2	10

Rubriek	Oefening	Type	Uitleg	Opgaven
	4 Voltooid deelwoord in tekst	Wijs aan in tekst	3	10
	5 Voltooid deelwoord herkennen	Stenen	2	20
	6 Voltooid deelwoord	Meerkeuze	3	12
H zinsdelen	1 Persoonsvorm in zin plaatsen	Slepen	1	10
	2 Zinsdeel voor persoonsvorm	Meerkeuze	1	10
	3 Zinnen maken	Volgorde	1	8
	4 Zinnen verdelen	Slepen	2	8
	5 Zinsdeel of niet	Meerkeuze	1	10
I alles	1 Alle woordsoorten	Wijs aan in zin	3	18
	2 Alle zinsdelen	Meerkeuze	5	25
	3 Woordsoorten en zinsdelen	Meerkeuze	7	22

DIDACTIEK

Muiswerkprogramma's hebben een paar speciale didactische uitgangspunten. Deze uitgangspunten hebben de basis gevormd voor het ontwikkelen van de software. Hoewel de programma's flexibel te gebruiken zijn, voldoen ze allemaal aan de volgende eisen: mogelijkheden voor differentiatie, veel actie en variatie, directe feedback, kleine stappen. Voor meer informatie zie de sectie DIDACTIEK

TOT SLOT

LITERATUUR

Boogaart, P. C. Uit den (red.) (1975), *Woordfrequenties in geschreven en gesproken Nederlands*. Oosthoek, Scheltema en Holkema, Utrecht.

Coenen, M. en A. Vermeer (1998). *Nederlandse woordenschat allochtone kinderen.* Tilburg: Zwijssen.

Verhallen, S en M. Verhallen (1994). *Woorden leren, woorden onderwijzen.* Handreiking voor leraren in het basis- en voortgezet onderwijs. Hoevelaken: CPS.